

УРСУЛА ЛЕ ГУИН МЪЛЧАНИЕТО НА АСОНУ

Превод от английски: Владимир Германов, 2013

chitanka.info

Мълчанието на Асону е легендарно. Първите посетители вярвали, че тези грациозни, стройни хора са неми, че нямат друг език, освен езика на жестовете, изразенията, погледа. По-късно, когато чули, че децата на Асону бърбят, посетителите заподозрели, че и възрастните говорят помежду си и мълчат само пред чужденците. Сега знаем, че асонуанците не са неми, но след като преминат ранното детство, говорят много рядко с когото и да било, при каквито и да било обстоятелства. Не пишат. И за разлика от глухонемите или монасите, дали обет за мълчание, не използват никакви знаци или други средства вместо говор.

Това почти пълно въздържание от общуване ги прави удивителни.

Хората, които живеят с животни, ценят очарованието на мълчанието. Истинско удоволствие е да знаеш, че когато котката влезе в стаята ти, няма да разтръби наоколо какви са недостатъците ти, нито пък ще сподели недоволствата ти с хората, които са причина за тях.

А тези, които могат да говорят, а не говорят, имат голямото предимство пред нас, останалите, никога да не казват нищо глупаво. Поради тази причина ние сме убедени, че ако проговорят, значи имат да кажат нещо мъдро.

И така, туристическият трафик до Асону вече е значителен. Тъй като по традиция са много гостоприемни, местните се отнасят към посетителите си с уважение, при все че не променят собствените си обичаи. Някои ходят там чисто и просто за да помълчат с местните, благодарни, че могат да прекарат няколко седмици, без да се налага да украсяват или скриват човешката среща с думи. Много от тези посетители, приети в местните домакинства като плащащи гости, се връщат година след година, установяват връзки на безмълвна привързаност с тихите си домакини.

Други следват домакините си навсякъде и им говорят непрекъснато, доверяват им целия си живот, очаровани са, защото най-после са намерили слушател, който не ги прекъсва с коментари и не споменава, че една братовчедка имала дори по-голям тумор от този. Тъй като тези хора обикновено не знаят езика на асонуанците и използват предимно собствения си език, явно въпросът, който не дава покой на други посетители, не ги засяга. А въпросът е: тъй като асонуанците не говорят, дали слушат всъщност? Местните определено

чуват и разбират, когато им се говори на техния език, защото веднага отговарят на децата си, помагат на чужденците с жестове как да намерят едно или друго и напускат сградата, в която са, ако чуят вик „Пожар!“. Въпросът обаче е дали слушат речи и обикновени разговори, или просто чуват звуковете, като остават мълчаливо съсредоточени върху нещо отвъд говора? Тяхното дружелюбно и видимо приветливо отношение напомня на някои посетители добродушната повърхност на дълбока ангажираност, непрекъсната бдителност, като тази на майката, която, докато забавлява гостите си или се грижи за удобството на съпруга си, във всеки един момент се ослушва, за да чуе плача на бебето си в съседната стая.

Да възприемаш асонуанците по този начин почти неизбежно означава да тълкуваш мълчанието им като прикриване. Когато пораснат, както изглежда, те престават да говорят, защото започват да слушат нещо, което ние не чуваме, тайна, която мълчанието им крие.

Някои от посетителите в техния свят са убедени, че устните на тези мълчаливи хора заключват знание, което трябва да е много ценно, щом се прикрива така — духовно съкровище, слово отвъд словото, възможно е дори да е онова върховно откровение, което обещава толкова много религии и което често се получава, но никога във форма, която да може изцяло да се сподели. Трансценденталното мистично знание не може да се изрази с език. Напълно възможно е асонуанците да избягват езика поради тази причина. Като че ли мълчат, защото ако проговорят, всичко важно може да се окаже казано.

За някои фразите на асонуански не изглеждат чак толкова многозначителни, колкото би могло да се очаква поради рядката им употреба. Дори биха могли да бъдат описани като банални. Вярващите в асонуанската мъдрост обаче следват отделни индивиди с години, изчакват редките думи, които изговарят, записват ги, спасяват ги, изучават ги, подреждат ги и ги съпоставят, откриват тайнствен смисъл и числови съответствия в тях, търсят скритото послание.

Езикът на Асону няма писмена форма, а преводът на речта се смята за толкова несигурен, че на туристите не се осигуряват автоматични преводачи, но повечето и бездруго не желаят да ползват такива. Тези, които искат да научат езика, могат да го направят само като слушат и имитират децата, които към шест-седемгодишната си възраст вече проявяват недоволство, ако от тях поискат да говорят.

Следват „Единайсет сказания на старейшината на Ису“, събрани за период от четири години от почитател от Охайо, който вече е прекарал шест години в изучаване на езика от децата на групата Ису. Между повечето от тези сказания са минали месеци, а между петото и шестото — две години.

1. Не е там.
2. Почти готово е. [или] Ще бъде готов за него скоро.
3. Неочаквано!
4. Никога няма да престане.
5. Да.
6. Кога?
7. Много добре е.
8. Може би.
9. Скоро.
10. Горещо! [или] Много топло!
11. Няма да престане.

Почитателят вплита тези единайсет сказания в разбираемо духовно послание или завет, което според него старейшината е предала малко по малко през последните четири години от живота си. Тълкуванието от Охайо на „Сказанията на старейшината на Ису“ е както следва:

„(1) Каквото търсим, не е там, в никой предмет или преживяване, нито в нашия живот на смъртни. Живеем сред привидности, на ръба на духовната Истина. (2) Трябва да сме готови за нея, както тя е готова за нас, защото (3) тя ще дойде, когато най-малко я очакваме. Възприятието ни за Истината е внезапно като мълния, но (4) самата Истина е вечна и непроменяща се. (5) Наистина, ние трябва позитивно и с надежда, в дух на утвърждаване, (6) непрекъснато да питаме кога, кога ще намерим това, което търсим? (7) Защото Истината е лек за душата, познаване на абсолютната доброта. (8, 9) Може да дойде много скоро.

Може би идва дори в същия този момент. (10) Нейната топлина и светлина са като тези на слънцето, но слънцето ще изгасне, (11) а Истината няма да изгасне. Нито пък топлината и светлината, добротата на Истината ще спрат или ще ни изоставят.“

Друга интерпретация на „Сказанията“ може да бъде свързана с обстоятелствата, при които старейшината е говорила. Та са старателно записани от почитателя от Охайо, чието търпение е равно на търпението на старейшината:

1. Казано с половин уста, докато старейшината търси в скрин с дрехи и накити.
2. Казано на група деца сутринта преди церемония.
3. Казано със смях при посрещането на най-възрастната сестра на старейшината, завърнала се след дълго пътуване.
4. Казано в деня след погребението на най-възрастната сестра.
5. Казано, докато прегръща мъжа на сестра си няколко дни след погребението.
6. Въпрос към лечител асонуанец, който рисува скица „дух-тяло“ с бял и черен пясък за старейшината. Тези рисунки, изглежда, са както лечебни, така и диагностични, но знаем много малко за тях. Наблюдателят твърди, че отговорът на лекаря бил къса извита линия, нарисувана навън от пъпа на фигурата „дух-тяло“. Това обаче може да е било чисто и просто тълкуване на наблюдателя на нещо, което изобщо не е било отговор.
7. Казано на дете, което е изтъкало рогозка от тръстика.
8. Казано в отговор на малък внук, който попитал: „Ще дойдеш ли на празника, бабо?“.
9. Казано в отговор на някакво дете, което попитало: „И ти ли ще умреш, както леля ми?“.

10. Казано на бебе, правещо първи крачки към огнище, в което гори огън, невидим заради слънцето.

11. Последни думи, изречени в деня преди смъртта на старейшината.

Последните шест сказания са изречени през последната половина година от живота на старейшината и като че ли приближаването на смъртта я прави по-словоохотлива. Пет от сказанията са казани на малки деца или поне в присъствието на такива — когато все още са в етап на говорене.

Речта на възрастните трябва да е много впечатляваща за малките деца на Асону. Подобно на изучаващите езика чужденци обаче, едно бебе на Асону трябва да се учи да говори, като слуша по-големите деца. Майката и другите роднини насърчават детето да говори само чрез съсредоточено слушане и бързи, добронамерени, безмълвни отговори.

Асонуанците живеят в сплотени фамилни групи, които са в чести контакти с други групи. Пастирският им живот, защото следват големи стада анаману, които им осигуряват вълна, кожи, мляко и месо, ги принуждава да правят големи сезонни обиколки на обширна територия с планини и полегати хълмове. Семействата често напускат фамилната си група, за да обикалят и гостуват. На големите празници и церемониите за изцеление и възраждане много групи се събират заедно в продължение на дни или седмици и си разменят гостоприемство. Не се наблюдават враждебни отношения между групите и всъщност никой наблюдател не съобщава да е виждал възрастни асонуанци да се карат или бият. За спорове явно не може да става и дума.

Децата между две и шест години бърбят помежду си безспирно. Те спорят, заяждат се и се карат, понякога се стига и до удари. Когато станат на шест или седем, започват да говорят и да се карат по-рядко. Когато станат на осем или девет, повечето вече стават много пестеливи на думи и на зададените въпроси отговарят само с жестове. Научили са се тихомълком да избягват любопитни туристи и езиковеди с бележници и записващи устройства. В юношеската си възраст те вече са мълчаливи и миролюбиви колкото и възрастните.

За по-малките деца повечето грижи полагат децата между осем и дванайсет. Повечето от децата във фамилната група се движат заедно и в такива групи децата между две и шест осигуряват езикови модели на бебетата. По-големите крещят безмълвно с възбудата на играта — гоненица или криеница, — а понякога гълчат по-малките: „Стига!“ или „Не!“ — точно както старейшината от Ису промърморва „Горецо“ на детето, приближаващо невидимия огън. Макар че, разбира се, старейшината може да е използвала обстоятелството иносказателно, за да предаде послание с дълбок духовен смисъл, както е според Тълкуванието от Охайо.

Дори песните губят думите си, когато пеещите станат по-възрастни. Една песничка от игра, която се пее от малки деца, има думи:

*Виж ни как се премятаме!
Как се препъваме и скачаме!
Как се мятате
всички на един куп!*

По-големите деца весело играят тази игра с по-малките, трупат се на мърдащи купчини с весели викове, но вече не пеят думите, а само мелодията, като вокализируют неутрална сричка.

Възрастните асонуанци често тананикат или пеят, докато пастирстват или люлеят бебето. Някои от мелодиите са традиционни, други са импровизирани. Много от тях имат мотиви, наподобяващи подсвиркванията на анаману. Не използват думи. Само тананикат или вокализируют срички. На сбирките на клановите, на сватби и погребения се изпълнява хорова музика с богата мелодичност и сложна хармония. Няма инструменти, само гласове. За церемониите певците репетират дни наред. Някои изследователи на музиката на Асону са убедени, че особената духовна мъдрост или проникновеност на тези хора намира израз в техните величествени безсловесни хорали.

Склонен съм да се съглася с други, които, след като са живели дълго сред асонуанците, вярват, че хоровото им пеене е елемент от социалния повод и определено е изкуство, както и носещо удоволствие

емоционално освобождаване, но само толкова. Свещеното за тях остава обгърнато в мълчание.

Малките деца се обръщат към възрастните с думи, означаващи взаимоотношение — майко, чичо, посестримо, приятелю и т.н. Ако хората от Асону имат имена, ние не ги знаем.

Преди около десет години ревностен последовател на идеята за тайната асонуанска мъдрост отвлече дете на четири от един от планинските кланове в разгара на зимата. Беше се сдобил с разрешително за снабдител на зоопарк и го внесе на своя свят в животинска клетка, обозначена с надпис „Анаману“. Убеден, че асонуанците принуждават децата си да мълчат насилствено, планът му беше да насърчи малкото момиченце да не престава да говори с възрастта. Когато порасне, смяташе той, момиченцето ще разкрие вродената истина, която неговите хора биха го задължили да скрие.

Изглежда, през първата година момиченцето е говорило с похитителя си, който, ако оставим настрана противната жестокост на деянието му, в началото явно се е държал с него достатъчно добре. Познанията му по асонуански били ограничени, а и детето не е виждало никого друг, освен малка група сектанти, които го обожествявали и слушали как говори. Речникът и синтаксисът на детето не се обогатили и започнали да атрофират. Детето все по-често мълчало.

Разочарован, фанатикът опитал да научи момиченцето на своя език, така че да изрази вродената си мъдрост на него. Разполагаме само с доклада му, в който се казва, че то „отказва да учи“, мълчи или говори едва чуто, когато го карал да повтаря думи, и че „не се подчинява“. Престанал да допуска външни хора при детето. Когато някои от членовете на сектата най-накрая уведомили гражданските власти, момичето наближавало седем. Последните три години прекарало скрито в стая в избата, а през последната година редовно било бито с камшик, „за да се научи да говори — както обяснява похитителят, — защото се инати“. Било нямо, наплашено, недохранено и изтезавано.

Веднага било върнато на семейството си, което го оплаквало от три години, защото смятало, че се е заблудило и е станало жертва на

глетчера. Приели дъщеричката си със сълзи на радост и мъка. Състоянието ѝ след това не е известно, защото Междупланетната агенция спря всякакви посещения на туристи или учени в района по времето, когато детето бе върнато. Никой чужденец не е посещавал планините на Асону оттогава. Можем да си представим негодуванието на близките на детето, но никога нищо повече не е било казано.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.